

Karel Řehka: Informační válka.

1. vydání. Praha: Academia, 2017, 218 stran. ISBN 978-80-200-2770-2.

DOI: <<https://doi.org/10.32422/mv.1575>>, recenze publikována online 2. prosince 2018.

Pro čtenáře, kteří se pozastavují nad pozorností věnovanou v politice i v médiích takzvané hybridní válce, kterou vede Ruská federace na Ukrajině, ale cílí ji i na Evropskou unii, přináší nakladatelství Academia knihu *Informační válka* z pera Karla Řehky. Brigádní generál Karel Řehka, absolvent Vysoké vojenské školy pozemního vojska ve Vyškově a důstojnického kurzu na Královské vojenské akademii v britském Sandhurstu, nenechává nikoho na pochybách, z jakého prostředí pochází. V knize nalezneme v roli ilustračních materiálů fotografie z autorova nasazení v Afghánistánu (s. 110) nebo Mali (s. 152). Když autor zmiňuje, že součástí toho, jaký dojem budí ozbrojené síly, je „*přítomnost, postoj a profil*“ (s. 151–153), což občas vyžaduje nahrazení přilby baretem (s. 152), jde sám příkladem. Kniha má vojensky zelený přebal, Karel Řehka nicméně jednostranně „zelený“ obsah zcela jistě nepředkládá. K problematice totiž nepřistupuje pouze jako voják, ale i jako akademik – v současné době je doktorandem v Ústavu světových dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy.

Karel Řehka za cíl publikace stanovil popis možností vedení války v informačním prostředí. Kniha má být stručným popisem zaměřeným na běžného čtenáře, který by měl po jejím přečtení chápat specifika vedení boje v informačním věku. V širším kontextu pak má jít o Řehkův příspěvek k celospolečenské diskusi o vzdělávání v oblastech bezpečnosti a obrany státu (vše s. 16). Řehka se postupně propracovává obecným tématem války a vlivu informačního prostředí na její vedení. Na základě této obecné části pak vysvětluje pojmy *strategická komunikace*, *informační operace* a *válka v kybernetickém prostoru*. V závěrečné kapitole „Východní hrozba“ se pak věnuje otázce válčení nové generace na případu Ruské federace.

Vzhledem k cíli práce a k tématu autorova disertačního výzkumu, kterým je „*informační válka od druhé poloviny 20. století do současnosti v komparativní perspektivě*“, začíná autor poměrně zešíroka úvahou o povaze války (s. 17–31) a předkládá také stručný přehled historického vývoje války (s. 32–45) až k dnešním „*válkám sítí*“ (s. 44–45). Tento exkurs je velmi stručný a nepochybně adresovaný právě onomu „*běžnému čtenáři*“ – na druhé straně je ale psaný tak, že neurazí ani čtenáře fundovanějšího a se zmiňovanými koncepty obeznámeného. Za nejzajímavější část tohoto úvodu považují fiktivní scénář v části „Je válka reálná?“ (s. 24–31), kde autor představuje „*mentální cvičení*“ (s. 31), které může hypoteticky vést až k otevřenému konfliktu. Svůj scénář autor konstruuje jako postupnou eskalaci z relativně triviálních incidentů, jako je průmyslová špionáž, kybernetická sabotáž nebo nedůvěra zasetá nepřítelem mezi spojence. Poselství je jasné: *Si vis pacem, para bellum*.

Jenže jakou válku chystat? V části „Budoucí válka“ (s. 46–57) autor upozorňuje nejen na postupující informatizaci neboli na zvyšování počtu uživatelů internetu nebo mobilních telefonů, ale i na zvyšující se urbanizaci. Řehka s odkazem na Davida Kilcullena (2013) konstatuje, že budoucí konflikty se budou zřejmě odehrávat v prostředí tvořeném informačně propojenými lidmi v hustě zalidněných městech charakteristických méně rozvinutou infrastrukturou (s. 53–54). V takovéto oblasti bude nutné dominovat informačnímu prostředí. Veškerá aktivita sil, všechna jejich slova i skutky musejí podporovat plnění stanovených cílů (s. 57).

Takovéto prohlášení může znepokojovat – propaganda, vystane čtenáři v myslí. Řehka nenechává nikoho na pochybách, že má na myslí mimo jiné i propagandu. Neutrálnejší pojem *informační působení* odmítá používat – „*autor se rozhodl v následujícím popisu*

informačního působení dále používat slovo propaganda. Tento termín byl v historii ve svém širším významu běžně používán a autor se domnívá, že je užitečné se o vedení války bavit věcně, bez emocí a nuceně ‚korektnosti‘“ (s. 63). Tento přístup nelze než kvitovat s povděkem. Vytvářet zdání diskontinuity vytvořením nového pojmu snad umožňuje zakrýt jeho skutečnou povahu, zároveň nám ale znemožňuje poučit se z minulých chyb.

V kapitole „Propaganda“ (s. 63–118) autor shrnuje vývoj propagandy v historii (starověk, středověk, novověk a moderní dějiny) i ve století dvacátém (první světová válka, druhá světová válka, studená válka) a jedenadvacátém. V jedenadvacátém století si všímá zejména války v Perském zálivu, rozpadu Jugoslávie a následujících etnických konfliktů a protiteroristického tažení po 11. září 2001. Na konci této části vyzývá ke studiu propagandistických úspěchů Daeš. Zatímco v současné době jsme schopni této hrozbě konkurovat vojensky, nejsme schopni „prodat“ cílové skupině svoji propagandu – nejsme schopni porazit narativ Islámského „státu“. K tomu, abychom ho porazili, ho potřebujeme pochopit. Až v tu chvíli se stáváme lékařem, který kromě zmírňování symptomů léčí i samotný problém.

Proti asymetrickým hrozbám nestačí příprava na přímý vojenský střet, který je navíc často kontraproduktivní. Je nutné účinně vést vlastní propagandu, jak autor uvádí v kapitole „Strategická komunikace“ (s. 119–137). Součástí strategické komunikace je poskytování informací, ať už veřejnosti, protivníkovi, nebo vlastním jednotkám tak, aby byly předcházející události interpretovány „správně“. V závislosti na cíli kampaně to může znamenat poskytnutí pravdivých informací předtím, než je protivník zvládne dezinterpretovat po svém – nebo naopak poskytnutí nepravdivých či částečně pravdivých informací k dosažení určité interpretace daných událostí (s. 121). Jde o to, předložit svůj narativ cílové skupině dříve než protivník (s. 127). Autor konstatuje, že v České republice se strategické komunikaci nedostává dostatečné pozornosti. Jako dosažitelné cíle strategické komunikace autor uvádí zejména: (1) přispění k obecnému veřejnému povědomí, porozumění a podpoře zabezpečení obrany ČR a ozbrojených sil; (2) podporu budování veřejného povědomí, porozumění a podpory pro operace AČR; a (3) zahrnutí plánování strategické komunikace do veškerého plánování obrany státu a operací AČR (s. 133). Jde v podstatě o to, aby na otázku „*Proč AČR dělá to a to?*“ dostal zájemce pravdivou a okamžitě dostupnou odpověď, kterou zformulovala kompetentní osoba. I to je propaganda, i když bez oné negativní konotace, kterou jí často přisuzujeme.

K dosažení efektivnější strategické komunikace autor uvádí nutnost vést *informační operace* (s. 137–169). Tato oblast zahrnuje pestrou škálu od negativně znějících psychologických operací (s. 148–151) přes technickou oblast operační bezpečnosti (s. 153–155), informační bezpečnosti (s. 155–156) a elektronického boje (s. 157–159) až po vyložení „měkké“ postupy, jako je přítomnost, postoj a profil (s. 151–153), určující správné nasazení a chování jednotek v krizové oblasti, nebo zapojení klíčových lídrů (s. 161–164). U jednotlivých operací nám Řehka, kromě poměrně poutavého výkladu, předkládá i příklady z operační praxe. Díky nim si čtenář dokáže u většiny operací představit konkrétní úkony, kterých je pro vedení specifické operace nutné využít.

V kapitole „Východní hrozba“ (s. 176–202) se autor také dostává k problematice hybridního konfliktu, který tak často dostává prostor v médiích, společně se zdviženým prstem směrem k Rusku. Mám vlastně dojem, že celý zbytek knihy slouží jako úvod k této kapitole, která je velmi střízlivým zhodnocením současného vývoje ruských ozbrojených sil a ruského vedení boje. V zásadě ukazuje, že stát, který není schopný měřit se se Západem vojensky, využívá všech možností, které jsou mu dány – všech možností strategické komunikace, propagandy i konkrétních informačních operací – k dosažení svých cílů. „*Jakkoli pro nás mohou být ruské metody a úspěchy informační války na Ukrajině a Krymu oslnivé a překvapivé, jsou ‚pouze‘ přirozeným vývojem a inovativním přístupem v aplikování tradičních ruských přístupů,*“ uvádí autor (s. 202). Kombinace

dlouhodobého informačního působení, sofistického šíření vlastního narativu a kopírování toho západního je logickým vyústěním *aktivních opatření a reflexivního řízení*, které bylo známé již z dob Sovětského svazu (s. 188–190). První a druhá válka v Čečensku (s. 190–193) ukazuje změnu v ruském vnímání a snahu reformovat zastarávající konvenční síly i techniky informačního působení. Informační operace v Estonku (s. 193–196) a v Gruzii (s. 196–199) nám umožnily sledovat reformu ruské armády, která byla dovršena anexí Krymu v roce 2014 (s. 199). Nejde tedy o neočekávanou revoluci, ale spíše o evoluci, během níž Západ nedokázal zasadit jednotlivé dílky do celkového obrazu.

Jakkoli je kniha informačně bohatá, nemohu se vyhnout negativnímu dojmu z práce se zdroji. Část „Budoucí prostředí“ (s. 48–57) je téměř celá složena z odkazů na Kilcullen (2013), autor zde vlastně nevyužívá žádné další akademické zdroje. Podobně v části „Propaganda v historii“ (s. 65–95) obsáhle cituje z Philipa M. Taylora (2003) postupně s. 5–6, 19–48, 51–84, 87–126, 129–170, 173–175, 177–179, 191, 194, 196–207, 208–224, 208–248, 249–282. Jednotlivé kapitoly knihy tak jsou často silně navázané na jediný zdroj a odkazují často nespécificky v rozsahu desítek stran. Při ověření daného zdroje se sice rozhodně nejedná o plagiátorství, text není bezduše přepsán, ale kreativně zpracován. Přesto taková práce se zdroji vzbudí na první pohled pochybnost – a to si kniha od svého autora rozhodně nezaslouží.

Na čtenáře také rušivě působí nevyváženost jednotlivých kapitol – část „Strategická komunikace“ (s. 119–136) je výrazně odbornější než zbytek knihy a není běžnému čtenáři, na kterého Řehka cílí, tak přístupná. Rozdělení na jednotlivé kapitoly není zcela organické. Jakkoli autor velmi dobře sleduje svůj celkový cíl, roli částí „Informační prostředí“ (s. 58–62) nebo „Válka v kybernetickém prostoru“ (s. 170–175) si čtenář často musí spíše domýšlet. Autor mu strávení těchto pasáží rozhodně neusnadňuje. Přitom i tyto rozsahem podměrečné a dle mého i vyložené nepovedené části obsahují zajímavé informace. Navíc logicky podporují celkové vyznění knihy. Rozsáhlejší exkurz do přístupů různých zemí by v těchto úsecích mohl být velmi přínosný – kapitoly by se prodloužily, čímž by se kniha zbavila optické diskrepance mezi jednotlivými částmi a autor by mohl čtenáře podrobněji seznámit s některými klíčovými koncepty.

Autor knihu uzavírá nejlépe, jak může. V obecné rovině poznamenává, že „[i]nformační působení na protivníka vždycky bylo součástí válečného úsilí, ale nikdy nebylo tak důležité jako nyní“ (s. 205). Vždyť jak jinak zakončit knihu, která se věnuje něčemu, co máme nyní možnost v podstatě v přímém přenosu sledovat, než konstatováním, že jde o tradiční součást bezpečnosti, na kterou jsme jenom pozapomněli?

Čtenáři se může na mysl vkrádat fráze *winning hearts and minds*, kterou se dnes zsměšňují americké snahy ovlivnit veřejné mínění v souvislosti s vedením některých vojenských operací. Pozornému čtenáři však tato fráze směřuje do roviny *způsobu vedení* (nejen) propagandy. Na otázku, *jestli* mít pro strategickou komunikaci a další způsoby vedení informačních operací vyčleněné personální i materiální zdroje, autor odpovídá jednoznačně kladně. Propagandu je třeba zbavit negativních konotací a přiznat si, že je nutné ji vést a vést ji tak, jak odpovídá hodnotám, které náš stát sleduje.

Knihy je specifickým a kvalitním příspěvkem do diskuse věnované kybernetickým hrozbám, hybridním hrozbám a krokům, které je nutné na úrovni armády a státu přijmout k jejich zmírnění. Mezi nedostatky publikace patří zejména nevyváženost v délce a odbornosti jednotlivých kapitol a spoléhání na velmi malé množství odborných zdrojů v některých částech. Tyto nedostatky však působí spíše jako drobná vada na kráse a kniha si určitě zaslouží pozornost odborníků i širší laické veřejnosti. Řehka si sundal přílbu a veřejně čtivým způsobem přiblížil veřejnosti informační aspekty nejen vedení moderního konfliktu, ale i vedení moderních ozbrojených sil.

Jakub Harašta

RECENZE

Literatura

- Kilcullen, David (2013): *Out of the Mountains: The Coming Age of the Urban Guerrilla*. London: Hurst & Company.
- Taylor, Philip M. (2003): *Munitions of the Mind: A History of Propaganda from the Ancient World to the Present Day*. 3rd Edition. Manchester: Manchester University Press.